

MIŠLJENJE
na
Dokument: “Prilog unapređenju i razvoju privrede Crne Gore“

Uvodne napomene

Povodom dokumenta: “Prilog unapređenju i razvoju privrede Crne Gore“, Unije poslodavaca Crne Gore, Vlada Crne Gore pripremila je mišljenje koje je bazirano na pojedinačim mišljenjima resornih ministarstava i predstavlja sveobuhvatan stav Vlade po pojedinačim sugestijama.

Dokument koji je pripremila Unija poslodavaca daje korisnu analizu ekonomske situacije u Crnoj Gori, ali se može konstatovati i da je bez pratećih kvantitativnih pokazatelja koji bi potvrdili zaključke analize. U slučajevima kad su podaci konkretno navedeni nedostaje pravilno interpretiranje. S tim u vezi, stiče se utisak da je ocjena ekonomske situacije i identifikacija problema zasnovana na ukorijenjenim stereotipima o tome kako funkcioniše i koji su problemi ekonomije Crne Gore.

Takođe, nesporna je i činjenica da Unija poslodavaca Crne Gore svojim radom, stavovima i predlozima daje značajan doprinos unapređenju socijalnog dijaloga u svim značajnim segmentima naše ekonomsko-socijalne stvarnosti. U tom smislu i dokument „Prilog unapređenju i razvoju privrede Crne Gore“ predstavlja svojevrsan doprinos.

U predlozima mjera za unapređenje privrede Crne Gore prisutna je, u jednom dijelu i nekonzistentnost, pa se tako na jednom mjestu ističe da je država neko ko kreira ambijent (“pravila igre”), dok se u istom poglavlju navodi da bi Vlada sa UPCG trebala da, uslovno rečeno, pregleda poslovanje subjekata i odlučuje koji treba da opstanu a koji ne, kao i kojim privrednim društvima bi trebalo pružiti državnu pomoć, što nije u skladu sa ulogom države kao kreatora pravila igre. Dalje, kao jedna od glavnih prepreka za dalji razvoj ekonomije ističe se česta promjena propisa, dok se na drugoj strani insistira upravo na daljoj reformi propisa koji su usvojeni ili su u skupštinskoj proceduri.

Istovremeno ističemo, da uprkos identifikovanim slabostima, dokument u pojedinim djelovima tačno upućuje na određene probleme, kojih su donosioci odluka svjesni, ali slabost dokumenta predstavlja i nedostatak konkretnih predloga aktivnosti i mjera u cilju rješavanja tih problema.

Mišljenje na pojedinačke konstatacije

U skladu sa Odlukom o obrazovanju Savjeta za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta, utvrđena je nadležnost Savjeta, koja se prije svega ogleda u organizaciji i koordinaciji aktivnosti organa državne uprave i drugih nadležnih institucija u cilju eliminisanja biznis barijera. U cilju unapređenja zakonske regulative, Savjet predlaže Vladi usvajanje propisa koji se odnose na oblast eliminisanja biznis barijera, kao i da analizira postojeće propise sa aspekta uticaja na poslovni ambijent i predlaže Vladi njihove izmjene. Pored predstavnika resornih ministarstava, članovi Savjeta su i predstavnici svih udruženja poslodavaca u Crnoj Gori.

Osvrćući se na dio koji se odnosi na unapređenje pravne regulative, mišljenja smo da je nesporno da u kvalitetnom socijalnom dijalogu treba da dođemo do poželjnog nivoa fleksibilnosti tržišta rada, pri čemu najveći doprinos daje radno zakonodavstvo. Međutim, kao socijalni partneri smo dokazali da i ako sporo i mukotrpno, ali da ipak možemo doći do kompromisnih rješenja. Pokazali su to i pregovori oko Opšteg kolektivnog ugovora pa i oko Zakona o radu. Sve to ide u prilog zamjene sigurnosti radnog mjesta sigurnošću zaposlenja, što jeste osnov principa fleksigurnosti koji se primjenjuje u Evropskoj uniji. Međutim, da li je u našim uslovima stepen sigurnosti u punoj mjeri kompatibilan sa stepenom fleksibilnosti koji se dodatno zahtijeva u odnosu na već predložena rješenja u izmjenama i dopunama zakona o radu?

Takođe, kako bi intenzivirala aktivnosti na eliminisanju najznačajnijih biznis barijera, Vlada Crne Gore je uspostavila saradnju sa Svjetskom bankom u pogledu izrade preporuka za dalja unapređenja. U tom pravcu, utvrđen je, u saradnji sa Svjetskom bankom, Akcioni plan za reformu lakoće poslovanja, kojim su za oblasti tretirane Izveštajem o lakoći poslovanja Svjetske banke, predviđene mjere za poboljšanje stanja u ovim indikatorima.

S tim u vezi, uvažavajući rezultate Izveštaja za period jul 2009/2010, Savjet je identifikovao prioritetne oblasti i nakon usvajanja Akcionog plana za reformu lakoće poslovanja za 2011. godinu, pristupio realizaciji aktivnosti na unapređenju stanja u sljedećim oblastima: plaćanje poreza, registracija preduzeća, zatvaranje biznisa, izvršenje ugovora, izdavanje građevinskih dozvola, zapošljavanje i rad stranaca i registracija nepokretnosti.

U tom kontekstu, izvršene su reforme u više oblasti, a koje se navode i u dokumentu kao prioritetne, i to:

Iz oblasti **plaćanja poreza** donešen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o administrativnim taksama kojim je smanjenja visina administrativne takse za izdavanje dokumenata za strane državljane i za lica bez državljanstva, visina administrativne takse u dijelu ovjera ugovora, potpisa, prepisa ili autentičnosti rukopisa, kao i ukidanje takse koja se odnosi na rješenja kojim se utvrđuje ispunjenost uslova za izdavanje odobrenja za građenje objekta.

Sto se tiče **ljudskih resursa** i pitanja autorskih i srodnih prava industrijske svojine, gdje se predlaže priznavanje podizanja ugleda Crne Gore u svijetu, napominjemo da je Crna Gora član WIPO (Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu) od njene samostalnosti. Takođe, napominjemo da je u ovoj godini Ministarstvo ekonomije planiralo Strategiju intelektualne svojine čime će svi učesnici u procesu implamentacije ove politike uključiti u jedan sistem (Zavod za intelektualnu svojinu, Ministarstvo ekonomije, Tržišna inspekcija, Uprava carina, sudovi...).

Svakako u dokumentu se daju prihvatljivi i korisni predlozi i u ovoj oblasti, ali su dosta jednostrano usmjereni. Nedostaje sagledavanje sopstvene uloge u pogledu razvoja ljudskih resursa. Ako je ulaganje u ljudske resurse najisplativija investicija, iz ugla poslodavaca se obuke i obrazovanje zaposlenih ne bi trebale tretirati kao trošak, što nije rijedak slučaj. Jedno nedavno istraživanje je pokazalo da je u crnogorskim preduzećima vlasnička uloga u značajnoj mjeri izjednačena sa menadžerskom ulogom, odnosno ista osoba je vlasnik biznisa i njime upravlja i to čak u 61% preduzeća. Ovakva škrtost, kad su u pitanju ljudski resursi, može biti i rezultat relativno mladog biznisa, ali trajnije nastavljanje takve prakse može postati ograničenje biznisu sa aspekta daljeg rasta i inovativnosti.

Dalji **regionalni razvoj** sprovodiće se u skladu sa Strategijom regionalnog razvoja i Zakonom o regionalnom razvoju čime će se vršiti podsticanje ravnomjernijeg regionalnog razvoja kroz ulaganja u putnu, željezničku, komunalnu infrastrukturu, obrazovanje, zdravstvo, socijalnu i dječju zaštitu, kulturu, itd. Samo u 2010. godini je u putnu infrastrukturu sjevernog regiona uloženo 26,06 miliona EUR ili 46,9% ukupnih ulaganja iz budžeta za putnu infrastrukturu. U oblasti željezničke infrastrukture se realizuje niz projekata koji su pored sredstava iz budžeta podržani iz EU fondova, od strane međunarodnih razvojnih banaka, i najveći broj njih se, pored elektrifikacije pruge Nikšić-Podgorica odnosi na Sjeverni region. Izgradnja autoputa Bar-Boljare je jedan od prioriteta za ravnomjerniji regionalni razvoj.

Vezano za predlog da u sjevernim opštinama treba smanjiti poreske stope, napominjemo da je Zakonom o porezu na dobit pravnih lica (član 31) propisano oslobođenje od plaćanja poreza na dobit pravnih lica za određeni period, čime bi se stimulisalo investiranje u nerazvijene opštine. Naime, novoosnovano pravno lice u privredno nedovoljno razvijenim

opštinama, koje obavlja proizvodnu djelatnost, oslobađa se plaćanja poreza na dobit za prve tri godine od početka obavljanja djelatnosti, na dobit ostvarenu obavljanjem djelatnosti u nedovoljno razvijenoj opštini. Pored toga, poreskom obvezniku koji ostvari dobit u novoosnovanoj poslovnoj jedinici, koja obavlja proizvodnu djelatnost u nedovoljno razvijenim opštinama, umanjuje se porez na dobit u trajanju od tri godine srazmjerno učešću tako ostvarene dobiti u ukupnoj dobiti poreskog obveznika.

Predložene mjere u okviru fiskalne politike, a u vezi pružanja pomoći izvozno orjentisanoj privredi, naročito u sektorima vinarstva, flaširanja prirodne i mineralne vode, proizvodnje mesa, mlijeka, voća, povrća, alkoholnih pića, plasteničke i autohtone proizvodnje, ljekovitog bilja, morskog ribarstva, maslinarstva, pčelarstva, mlinsko-pekarskim proizvodi, posebno integralna žita u organska proizvodnja, biće predmet razmatranja i analize u okviru Strategije za održivi ekonomski rast kroz uvođenje klastera, i zavisno od preporuka Strategije, biće uređene akcionim planom, što je veoma važno sa stanovišta povećanja konkurentnosti, ravnomjernijeg regionalnog razvoja i izvoza. Pri tome Strategija će dati konkretne i efektne preporuke u ovom pravcu.

Ova politika biće podržana i opštom politikom podsticanja **greenfield i brownfield investicija**. S tim u vezi, Vlada je u saradnji sa opštinama u Crnoj Gori, u okviru projekta „Biznis zone“ prikupila informacije o potencijalima za osnivanje biznis zona. Osnovni cilj projekta je osnivanje industrijskih, poslovnih, odnosno preduzetničkih zona koje se smještaju u gradovima i koje omogućavaju povoljnije uslove za razvoj. Biznis zone bi doprinjele ekonomskom razvoju opština i povećao bi se broj zaposlenih. U tom cilju, u toku je dalja analiza pojedinih područja a predviđeno je i da se radi cjelokupna analiza biznis zona, što uključuje prikupljanje fotografija zona, nacрта, orto-foto snimaka i slično. Biznis zone predstavljaju oblik preduzetničke infrastrukture koji obuhvata građevinski uređen i komunalno opremljen prostor, a namijenjen je za usklađeno i plansko korišćenje od strane većeg broja preduzeća i preduzetnika, pri čemu planski i usklađen pristup omogućava zajedničko korišćenje prostora, komunalnih, administrativnih, finansijskih, tehničkih i drugih usluga, ostvarujući tako niže troškove poslovanja. Riječ je o dijelu gradskog prostora namijenjenom prije svega industrijskoj proizvodnji u kojoj je podignut veći broj pogona. Investitorima je na ovim područjima obezbijeđen set administrativnih i poreskih olakšica, kako bi se zainteresovali za ulaganja.

U cilju objedinjavanja cjelokupnog procesa **registracije preduzeća** u okviru PU, izvršene su izmjene Zakona o privrednim društvima, Zakona o računovodstvu i reviziji i Zakona o poreskoj administraciji. S tim u vezi, u okviru CRPS-a od 20. maja t.g. sa radom je otpočeo jednošalterski princip gdje je novim privrednim subjektima omogućeno da na jednom mjestu registruju preduzeće, prijave se za opštu poresku registraciju, dobiju PDV, akcizni i

carinski broj. Implementacijom regulative, CRPS će nastaviti da posluje u okviru Poreske uprave i time će se i formalno zaokružiti procedura registracije biznisa na jednom mjestu. Takođe, postupak registracije pratiće i integrisanje postupka dostavljanja finansijskih izvještaja istom organu koji obavlja poslove registracije preduzeća, tj. Poreskoj upravi.

Iz oblasti **zatvaranja biznisa** donešen je Zakon o stečaju kojim su definisana osnovna stečajna načela i afirmisano načelo hitnosti i efikasnosti stečajnog postupka što je postignuto preciziranjem i skraćivanjem rokova za postupanje svih organa stečajnog postupka, posebno stečajnog sudije i stečajnog upravnika.

Iz oblasti **izvršenja ugovora** usvojen je Zakon o izvršenju i obezbjeđenju kojim su obuhvaćene preporuke eksperata Svjetske banke usmjerene na unapređenje efikasnosti izvršnog postupka kroz skraćenje trajanja i poboljšanje postupka.

Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata („Sl.List Crne Gore“, br.34 od 12.jula 2011. godine), radi maksimalnog pojednostavljenja **procedura za gradnju** i time otklanjanja eventualnih biznis barijera, predložen je „jedan šalter“ kod pribavljanja urbanističko-tehničkih uslova, kao i „jedan šalter“ kod izdavanja građevinske dozvole. Vlada, odnosno lokalne samouprave, na dokumentaciju koju investitor dostavlja, sada će po službenoj dužnosti pribavljati veliki broj akata drugih organa koje je do sada morao pribavljati sam investitor. Na ovaj način biće uspostavljen sistem u kojem investitor ima kontakt samo sa jednim organom, nadležnim za poslove izdavanja građevinske dozvole. Ovim izmjenama se značajno mijenja postupak izdavanja građevinske dozvole na način da se broj procedura skraćuje sa 14 evidentiranih od strane Svjetske banke na svega 2. Prema nasim procjenama, uštede za investitore u vremenu će biti, najmanje oko tri mjeseca. Ukupno „zadržavanje“ investitora u upravi je 105 dana. Od podnošenja zahtjeva za UTU do izdavanja građevinske dozvole, slobodni smo reći, do sada nestvarnih tri ipo mjeseca.

Iz oblasti **zapošljavanja i rada stranaca** na snagu su stupili Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zapošljavanju i radu stranaca i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o strancima, dok su u završnoj fazi Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu odobravanja privremenog boravka i stalnog nastanjenja i izdavanju putnih i drugih isprava strancima i Pravilnik o načinu izdavanja radne dozvole za strance. Navedenim aktima je smanjen broj i vrsta radnih dozvola; eliminisane procedure za prijave početka i prestanka rada stranca za pravna lica sa sjedištem u Crnoj Gori; skraćeni rokovi za odlučivanje o zahtjevu za izdavanje radne dozvole; utvrđeni rokovi za podnošenje zahtjeva za izdavanje odobrenja za privremeni boravak organu državne uprave nadležnom za

poslove kretanja i boravka stranaca; utvrđen rok za podnošenje zahtjeva za produženje dozvole za rad za kretanje lica unutar stranog privrednog društva.

Istovremeno, treba imati u vidu da je crnogorsko tržište rada među najotvorenijim u regionu, što potvrđuje i godišnji broj stranaca koji radi u Crnoj Gori. Uz to ne bi se moglo sa sigurnošću tvrditi da su u pitanju samo deficitarni profili zanimanja, jer je u strukturi stranaca koji, naročito sezonski, rade u Crnoj Gori velik broj onih sa prvim i drugim stepenom školske spreme. Dakle, i u ovom slučaju trebamo naći pravu mjeru između onoga što znače potrebe poslodavaca za radnom snagom, naročito punoj sezoni, i raspoložive ponude domaće radne snage.

Iz oblasti **registracije nepokretnosti** usvojene su izmjene Zakona o državnom premjeru i katastru nepokretnosti, kojim se skraćuju rokovi za okončanje procedura u katastru nepokretnosti Uprave za nekretnine, odnosno pojednostavljuju postupci i stvara veća efikasnost u radu državnih organa.

Kada je riječ o rezultatima „**Giljotine propisa**“ nijesmo saglasni sa mišljenjem UPCG da Vlada nije spremna da date preporuke prihvati i bitnije unaprijedi pravni i poslovni ambijent. Podsjećamo, da se čitav proces projekta Giljotine sproveo u 3 faze (inventura i sakupljanje cjelokupne pravne gradje u Crnoj Gori, što će biti osnov za izradu elektronskog registra propisa, zatim analiza propisa i treća faza koja se ogleda u davanju mišljenja, preporuka za izmjenu ili čak ukidanje pojedinih propisa što će se sprovesti u saradnji sa regulatorima, odnosno resornim ministarstvima, organima državne uprave i regulatornim agencijama).

Prva faza aktivnosti na implementaciji procesa „Gijlotina popisa“, koja obuhvata popis procedura i administrativnih postupaka u crnogorskom sistemu je završena. U toku je prikupljanje preporuka po različitim oblastima, nakon čega će se aktivnosti preduzete u ovoj oblasti uklopiti sa aktivnostima preduzetim u cilju sprovođenja Analize efekata propisa.

Od januara 2011. godine do sada sprovela se II faza i dio III faze projekta, pri čemu je analizirano oko 650 propisa i 250 administrativnih postupaka, iz oblasti: unutrašnje trgovine i zaštita konkurencije, zaštite potrošače, intelektualne svojine, standardizacije, skreditacije, komunalne djelatnosti, budžet i trezor, opšta bezbjednost i odbrana, industrija i preduzetništvo, ljudska i manjinska prava, meteorologija i dragocjeni materijali, tehnički propisi, lovstvo, duvan i duvanski proizvodi, kultura i mediji, socijalna i dječija zaštita, vode, vinarstvo i maslinarstvo, obrazovanje, profesionalna rehabilitacija i zapošljavanje lica sa invaliditetom, strateška procjena uticaja, geologija i ugljovodonici, koncesije, rudarstvo, turizam i ugostiteljstvo, nekretnine, uređenje prostora i izgradnja objekata, penzijsko i

invalidsko osiguranje, propisi o radu i zaštite na radu, zapošljavanje i rad stranaca, boračka i invalidska zaštita, međunarodna saradnja.

Pripremljeno je oko 1400 preporuka koje su upućene privrednim asocijacijama i nadležnim organima državne uprave na davanje sugestija.

U vezi sa komentarima da izmjenama **Zakona o javnim nabavkama** ne dolazi do značajnijeg poboljšanja transparentnosti tog procesa i eliminisanja prepoznatih slabosti, kao što je dovođenje u privilegovan položaj određenih privrednih subjekata, ističemo da predložene odredbe Zakona o javnim nabavkama počivaju na tri osnovna principa, i to: transparentnost u postupcima javnih nabavki, unapređenje procesa planiranja javnih nabavki od strane naručioca i efikasnije namjensko trošenje novca poreskih obveznika.

S tim u vezi, mišljenja smo da se novim Zakonom unapređuje okvir javnih nabavki, iz razloga što se ovim zakonom predviđaju sljedeća rješenja:

- sve informacije o postupcima javnih nabavki (od objavljivanja poziva do odluke o izboru, uključujući i ugovore o javnom nabavkama) biće objavljivane na portalu Direkcije za javne nabavke;
- utvrđuje se obaveza svih naručilaca da donesu i objave plan javnih nabavki;
- službenici za javne nabavke dužni su da imaju položen stručni ispit za rad na poslovima javnih nabavki;
- ugovorna vrijednost nabavke ne može da prelazi procijenjenu vrijednost određenu na javnom nadmetanju;
- Uključivanje u sistem javnih nabavki sektorskih usluga (vodoprivrede, energetike, industrije telekomunikacija, poštanskih usluga i saobraćaja);
- vršenje inspekcijskog nadzora u oblasti javnih nabavki od strane ovlašćenih službenika – inspektora Direkcije za javne nabavke;
- definisano je ukupno 9 postupaka javne nabavke (otvoreni postupak, ograničeni postupak, pregovarački postupak sa prethodnim objavljivanjem poziva za javno nadmetanje, pregovarački postupak bez prethodnog objavljivanja poziva za javno nadmetanje, okvirni sporazum, konsultantska usluga, konkurs, šoping i neposredni sporazum), koji se određuju prema procijenjenoj vrijednosti, tj. prema vrijednosnom razredu;
- uvođenje naknada za plaćanje troškova postupka i naknada za vođenje postupka zaštite. Kako se pitanje sistema javnih nabavki, može shvatiti i kao pitanje zaštite javnih prihoda tj. zaštite novca poreskih obveznika, kao jedan od vidova prevencije zloupotreba je svakako i mogućnost uticaja na sprječavanje odugovlačenja samog postupka i sprječavanje zloupotreba korišćenja prava na žalbu što se naknadom za vođenje postupka zaštite i postiže. Naknada je ograničena na 1% i ne može preći

8,000 eura. Sa druge strane ukoliko po žalbi bude odlučeno u korist podnosioca, iznos naknade se vraća samom podnosiocu;

- obezbijedene su pretpostavke za osnivanje centralnog tijela za javne nabavke, tako da se i na ovaj način mogu smanjiti troškovi postupaka javnih nabavki;
- dodatno su razrađene odredbe o obavezi poštovanja antikorucijskih pravila i sprječavanju sukoba interesa (predviđeno kao poseban dio zakona), uz obavezu vođenja odgovarajućih evidencija i obavještanju Direkcije za javne nabavke i drugih nadležnih državnih organa i nezavisnost i samostalnost Komisije je svakako i dalje pojačana samim time što ona sada predstavlja samostalno pravno lice, ima sopstvena budžetska sredstva i bira se na osnovu javnog oglašavanja.

U vezi sa komentarima na **Predlog zakona o lobiranju**, obavještavamo vas da se odredbama ovog zakona kroz osnovna načela djelovanja, uređuje pravni odnos između lobiste i naručioca. Posebno se naglašava javnost, odnosno otvorenost ovog postupka, utvrđivanjem jasnih i preciznih pravila ponašanja lobista i ustanovljenjem jednakih mogućnosti za sve zainteresovane pojedince i socijalne grupe za vršenje djelatnosti lobiranja. Uređen je i postupak registracije lobista, tj. obaveznog upisa u Registar lobista, uz taksativno navođenje uslova koje moraju ispuniti fizička i pravna lica kako bi mogli obavljati djelatnost lobiranja, kao i postupak lobiranja, od zaključivanja ugovora o lobiranju i preciziranja šta ugovor mora da sadrži, do navođenja slučajeva kada se može, odnosno mora prekinuti postupak lobiranja. Predlogom su regulisana i ograničenja za lobistu i nedozvoljene radnje lobiranja. Prilikom izrade ovog zakona, uzeta su u obzir osnovna načela iz Konvencije UN protiv korupcije, drugih međunarodnih instrumenata iz ove oblasti kao i uporedna zakonodavna i praktična rješenja evropskih zemalja.

S tim u vezi, nijesmo saglasni sa mišljenjem da procedura lobiranja nema jaku zakonsku podlogu, kao i da ne šalje svim učesnicima procesa signal da postoje jasna pravila i sankcije.

U dijelu koji se tiče **budžeta**, saglasni smo sa predlozima da se ide u racionalizaciju broja zaposlenih, što Vlada već od 2009. godine sprovodi kroz razne mjere, kao i u smanjenje javne potrošnje, što se takođe kroz rebalans budžeta za 2009, budžeta za 2010. i 2011. godinu sprovodilo i nastaviće da se sprovodi kroz budžet za 2012. godinu. Kada je riječ o transparentnosti rashoda, mišljenja smo da je kroz obrazloženje budžeta, koje je dostupno na sajtu Ministarstva finansija, jasno i transparentno ukazano na realnost javnih rashoda. Takođe, na sajtu ovog ministarstva nalaze se i izvještaji o mjesečnim prihodima i rashodima.

U cilju **jačanja finansijske discipline**, Vlada podržava predlog UPCG koji se odnosi na objavljivanje blokiranih računa privrednih subjekata, i predložiće izmjene Zakona o bankama koje će Centralnoj banci omogućiti da objavi spisak preduzeća kojima su računi blokirani. S tim u vezi, Ministarstvo finansija će uputiti inicijativu Savjetu za regulatornu reformu i unapređenje poslovnog ambijenta za izmjenu zakona.

U dijelu preporuka koje se odnose na **mogućnost skraćanja rokova za povraćaj PDV-a**, kao i mogućnost uvođenja kvartalnog podnošenja poreskih prijava i plaćanja obaveza po osnovu PDV-a, Vlada će razmotriti date primjedbe prilikom izmjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost, koje su planirane za IV kvartal ove godine.

Privredna saradnja sa zemljama u okruženju može se okarakterisati kao veoma dobra. Medjutim, zbog učestalih primjedbi od strane privrede na nepriznavanje odgovarajućih analiza koje rade naše institucije i to naročito prilikom izvoza na područje Republike Srbije, na bilateralnom sastanku, koji je održan na marginama sastanaka Zajedničkog komiteta CEFTA 2006, održanog u Beogradu 12.11.2010. godine, između ministara ekonomije Crne Gore i Srbije dogovoreno je potpisivanje Protokola o međusobnom priznavanju sertifikata, a što je u skladu sa članom 12 CEFTA sporazuma. U tom cilju formirana je međuresorna Radna grupa, koja je napravila radnu verziju Protokola, ali nije bilo moguće da se formuliše tekst koji će biti prihvatljiv za sve članove. U cilju rješavanja ovog pitanja, Ministarstvo ekonomije je intenzivno radilo na predlogu daljih koraka o kojima će se, u konačnom, izjasniti Vlada Crne Gore. Zato Crna Gora kao potpisnica CEFTA 2006 sporazuma već duže vrijeme veoma aktivno radi na uklanjanju biznis barijera. U tom cilju tokom 2008. godine formirana je "Matrica problema", dokument u kome sve CEFTA 2006 potpisnice navode probleme sa kojima se srijeću u trgovini. Obaveza je da se na svakih šest mjeseci vrši ažuriranje date Matrice i o njoj se raspavlja na sastancima CEFTA tijela u cilju rješavanja uočenih problema. Takođe trenutno se realizuje OECD-ov projekat "Monitoring uklanjanja necarinskih barijera" koji je počeo 2010. godine, a odnosi se na razvoj sistematskog pristupa smanjenju necarinskih barijera u oblasti SPS, TBT i administrativnih barijera. Zemlje su u ovoj fazi došle do prioriternih sektora i grupa proizvoda u kojima će se vršiti monitoring barijera. Očekivanja su da će se finalizacijom ovog projekta značajno identifikovati oblasti u kojima postoje biznis barijere i, u krajnjoj instanci, doći do njihovog eliminisanja.

U dijelu unapređenja konkurentnosti **kroz uvođenje klastera**, u okviru Strategije za održivi ekonomski rast kroz uvođenje klastera, biće identifikovani klasteri u svim privrednim sektorima i regionima, i na osnovu postojećeg stanja će se utvrditi mjere za konkretna preduzeća/klastera, u čijem će predlaganju, a u skladu sa preporukama Strategije biti

eventualno uvaženi predlozi iz dijela 4 „Priloga Unapredjenju i razvoju privrede Crne Gore“ od strane Unije poslodavaca.

Komentar za dio koji se odnosi na **sektor energetike**, ističemo sljedeće. U vezi zahtjeva da se bez odlaganja donese odluka o izgradnji novog izvora električne energije, potrebno je saopštiti da su u toku aktivnosti na realizaciji više projekata izgradnje novih izvora električne energije. Ostvarene su značajne aktivnosti na realizaciji sljedećih projekata:

- Projekat izgradnje hidroelektrana na rijeci Morači;
- Projekat izgradnje HE Komarnica;
- Projekat izgradnje malih hidroelektrana;
- Projekat izgradnje vjetroelektrana.

Određivanje cijena električne energije za sve potrošače je u nadležnosti Regulatorne agencije za energetiku. Prema odluci Agencije iz marta ove godine, cijene električne energije za mala i srednja preduzeća koja se napajaju na 0,4 kV su smanjene i izjednačene sa cijenama električne energije za domaćinstva.

Takodje, pripremljen je Predlog uredbe o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije, koji će uskoro biti dostavljen Vladi CG na usvajanje. Pored ostalog, ovom uredbom će se definisati cijene električne energije iz malih hidroelektrana i drugih obnovljivih izvora energije.

U toku je izrada studije i analiza efekata spajanja Rudnika uglja AD Pljevlja i Termoelektrane Pljevlja, kao moguće opcije za dalji razvoj ova dva značajna subjekta. Studiju radi EPCG.

U dijelu koji se odnosi na rješavanje problema **organizovanog plasmana voća i povrća**, ističemo da se ovaj problem rješava kontinuirano uz pomoć i podršku Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, a prije svega kroz podršku izvozu i standardima u dijelu podrške registrovanim otkupljivačima. Takođe, neophodno je istaći i podršku Vlade organizovanom otkupu tržišnih viškova u stočarstvu u saradnji sa prerađivačkim kapacitetima u oblasti mesne industrije. Jedan od bitnih pretpostavki za povećan plasman i izvoz na tržišta EU predstavlja implementacija sistema bezbjednosti hrane (identifikacija i obilježavanja životinja) kao i rješavanje ekoloških aspekata proizvodnje u prerađivačkim kapacitetima.

Analizirajući i Zaključne napomene ističemo da realizacijom Strategije razvoja malih i srednjih preduzeća 2011 – 2015 treba da se omogući ostvarivanje sljedećih strateških ciljeva: Poboljšanje poslovnog okruženja, Jačanje finansijske podrške, Jačanje konkurentnosti MSP i promocija preduzetništva i Podrška početnicima u biznisu – start up.

Sastavni dio Strategije čini Okvirni akcioni plan za sprovođenje, koji definiše operativne ciljeve i aktivnosti za njihovu realizaciju, nadležne institucije i rokove u kojima treba da se sprovedu.

Uspješna realizacija Strategije treba da doprinese ostvarivanju sledećih rezultata:

1. Povećanja broja MSP za 25%
2. Broja zaposlenih u MSP za 17%
3. Povećanje učešća MSP u ukupnom izvozu na 35%
4. Dostizanje učešća MSP u GDP, ukupnim investicijama, prometu, profitu i bruto dodatoj vrijednosti na nivo od 50%

Takodje, Ministarstvo ekonomije trenutno radi na pripremi Strategije za održivi ekonomski rast kroz uvođenje klastera, i smatramo da se jedino detaljnim mapiranjem i dijagnostikom klastera u Crnoj Gori i preporukama u okviru Strategije mogu identifikovati ključni klasteri u Crnoj Gori kao važni za povećanje konkurentnosti i ravnomjerniji regionalni razvoj. U tom dijelu, kada su apostrofirane preporuke u ovom pravcu u dokumentu, za očekivati je bilo i predlaganje konkretnih načina povezivanja preduzeća i mjera za podsticanje razvoja klastera, što bi bilo značajno i za izradu navedene Strategije.

I na kraju, želimo još jednom da istaknemo značaj Unije poslodovaca na putu unapredjenja poslovnog ambijenta, što potvrđuje i ovaj dokument, kao i da izrazimo spremnost Vlade na saradnju sa svim akterima u cilju daljeg unapređenja poslovnog ambijenta i poboljšanja konkurentnosti Crne Gore i u narednom periodu.

Unija poslodavaca Crne Gore

UPRAVNI ODBOR UPGG

- PRILOG UNAPREĐENJU I RAZVOJU PRIVREDE CRNE GORE -
(analiza problematike sa predlozima mjera)

Podgorica, jul 2011.

SADRŽAJ

A. POLAZNE OSNOVE	3
B. OKVIRNI PREDLOZI MJERA	6
1. Poslovni ambijent i konkurencija	6
1.1. Unapređenje pravne regulative	6
1.2. Unapređenje efikasnosti rada sudova u privrednim sporovima	9
1.3. Preuzimanje efikasnijih mjera u problemima suzbijanja sive ekonomije	10
1.4. Socijalni dijalog	10
1.5. Ljudski resursi	11
1.6. Smanjenje administracije	12
1.7. Dalji razvoj infrastrukture	12
1.8. Podsticaji za greenfield i brownfield investicije	13
1.9. Društveno odgovorno poslovanje (DOP)	14
1.10. Podrška ženskom preduzetništvu	14
2. Dužničko – povjerilački odnosi	15
2.1. Reprogramiranje dugova	15
2.2. Likvidnost privrednih i državnih aktera	16
2.3. Bonitet privrednih subjekata	17
2.4. Registracija privrednih društava	18
3. Porezi, carine i javna potrošnja	18
3.1. Fiskalna politika	18
3.2. Privredna saradnja sa zemljama u okruženju	20
4. Privredni sektori – predlozi za unapređenje	21
4.1. Sektor energetike	21
4.2. Sektor turizma	21
4.3. Sektor građevinarstva	22
4.4. Sektor šumarstva i drvoprerade	22
4.5. Sektor poljoprivrede	23
C. ZAKLJUČNE NAPOMENE	25

A. POLAZNE OSNOVE

1. Analizirajući kretanja u privredi i efekat mjera preduzetih od strane Vlade Crne Gore, nadležnih organa i institucija, Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG) je kao reprezent realnog sektora u Crnoj Gori, u cilju stvaranja stimulativnog poslovnog ambijenta, unapređenja konkurentnosti privrede i njenog stabilnog i održivog razvoja, utvrdila i ocjenila potrebnim potenciranje niza mjera ekonomske politike koje u narednom periodu treba realizovati.

Uzimajući u obzir donijete, kao i mjere koje su u postupku sprovođenja Ekonomske politike Vlade Crne Gore za 2011. godinu, poslodavci i ovim potvrđuju neizbježnost uvažavanja njihovog glasa kojim, kao ravnopravan partner u privrednoj zbilji Crne Gore, žele ukazati na probleme koji opterećuju njihovo poslovanje.

Svjesni činjenice da se globalna ekonomska i finansijska kriza i njene negativne posljedice odražavaju i na ekonomiju Crne Gore, UPCG je uvjeren da su ključna ograničenja razvoja privrede u prethodnom periodu prevashodno rezultat:

- niskog nivoa privredne aktivnosti;
- visokog spoljno-trgovinskog deficita;
- izraženih problema međusobnog dugovanja;
- strukturalne neravnoteže (nedovoljno razvijen sektor malih i srednjih preduzeća);
- niskog nivoa zastupljenosti i ulaganja u proizvodne djelatnosti;
- nedonošenja prostornih i detaljnih urbanističkih planova na svim nivoima;
- nedovoljne podrške strateškim granama Crne Gore - turizmu i poljoprivredi, kao dvijema međusobno uslovljenim i povezanim granama;
- nedovoljne transparentnosti pravnih i regulatornih okvira javnog sektora, posebno na nivou lokalnih samouprava;
- nedovoljnih investicija kao i neadekvatne i neefikasne zakonske regulative, posebno sa aspekta angažovanja domaće operative i radne snage;
- relativno visokog stepena nezaposlenosti i izraženosti socijalnih tenzija;
- nedovoljno razvijenog tržišta roba i usluga;

- potrebe širenja mreže carinskih prelaza u sjevernom regionu (Pljevlja i dr.);
- izostale djelotvornosti socijalnog dijaloga, posebno na lokalnom nivou;
- nedostatka kapitala za ulaganja u novu opremu i tehnologiju;
- očiglednog postojanja pojava oblika neformalne ekonomije i nedovoljnog obuhvata poreskih obveznika.

Ukupno uzev, rast ekonomije u Crnoj Gori je evidentan, ali ne i dovoljan, jer nije uzrokovao i dalji kontinuirani dinamički razvoj ukupne ekonomije Crne Gore, posebno s aspekta regionalnog rasporeda i strukturno poželjnog ekonomskog ambijenta adekvatnog ukupnim ljudskim i prirodnim resursima.

2. UPCG potencira, i ovog puta, značaj postojanja jakih, stabilnih i nezavisnih institucija čije jačanje predstavlja garanciju priliva budućih investicija.

3. Dalji proces (okončanje) privatizacije, saglasno Planu privatizacije za 2011.g. (donijet tek 24.03.2011.g.), a imajući u vidu dosadašnje rezultate, teško da će imati značajniji uticaj na postizanje osnovnog cilja: povećanje konkurentnosti i efikasnosti privrede, podsticanje stranih ulaganja i preduzetništva u svim oblastima, povećanje zaposlenosti i životnog standarda.

4. Privredni ambijent Crne Gore i dalje značajno opterećuju biznis barijere, a naročito:

- česte izmjene većine propisa, čak i kada nije u pitanju harmonizacija sa propisima EU;
- nepredvidljiv broj i nivo komunalnih taksi, naknada i davanja;
- komplikovane i relativno skupe administrativne procedure;
- učestalost promjena obaveza po osnovu poreza i prireza;
- izostalo rješavanje niza infrastrukturnih problema, posebno na lokalnom nivou;
- evidentne pojave birokratske samovolje i raznih direktnih, odnosno indirektnih oblika korupcije;
- plaćanje članskog doprinosa turističkim organizacijama, čak i za subjekte koji nijesu na bilo koji način u funkcionalnoj vezi sa razvojem turizma, što posebno opterećuje

B. OKVIRNI PREDLOZI MJERA

1. POSLOVNI AMBIJENT I KONKURENCIJA

Trenutni presjek stanja privrednih aktivnosti u Crnoj Gori jasno upućuje na nužnost daljeg unapređenja poslovnog ambijenta i konkurentnosti. Time se ne samo potvrđuju međunarodne obaveze preuzete multilateralnim i bilateralnim dokumentima, već i uspostavlja atmosfera regularnog tržišnog poslovanja, zasnovanog prevashodno na nadmetanju putem fer poslovne konkurencije.

Unapređenje poslovnog ambijenta nesumljivo će za rezultat imati smanjenje troškova poslovanja i vremena neophodnog za razne administrativne poslove, što se direktno može odraziti i na pojačani interes domaćih i stranih ulagača za poslovanje u Crnoj Gori.

Da bi se navedeno postiglo, neophodno je:

1.1. Unapređenje pravne regulative

U Crnoj Gori je neophodno preispitati efekte dosadašnjih procesa uređenja privredno-pravnih odnosa regulisanih nizom zakona i podzakonskih akata, kako u pogledu njihove harmonizacije sa pravnom regulativom EU, tako i pogledu efekata kojim novouspostavljeni pravni okviri obezbjeđuju porast interesovanja za privredne aktivnosti, porast proizvodnje i prometa roba, odnosno pružanja usluga, trajnu usmjerenost ka izvoznim mogućnostima.

Ovom prilikom, UPCG ukazuje na stanje samo u određenim pravnim oblastima značajnim za poslovanje:

- Stanje u oblasti rada je unaprijeđeno u proteklom periodu. Međutim, veoma bitna pitanja (rad na određeno i neodređeno vrijeme, minuli rad, fleksibilnija procedura otpuštanja, praktična primjenjivost obaveze poslodavca da pisani ugovor o radu mora biti „lociran“ na mjestu gdje radnik i realizuje rad, iako se ta činjenica može brzo provjeriti na drugi način i dr.), još uvijek nijesu uređena na adekvatan i po privrednike povoljan način, tako da postoji potreba za daljim izmjenama u narednom periodu.

- Pitanje zapošljavanja, a posebno zapošljavanja i rada stranaca, nije na adekvatan način regulisano Zakonom o zapošljavanju i radu stranaca, jer ne prati potrebe privrednika za brzim i jednostvanim zapošljavanjem deficitarnih profila zanimanja i pored skorašnjih izmjena zakona. U tom cilju, UPCG će i dalje potencirati već iznijete primjedbe i zahtjeve za regulisanje predmetne oblasti. Ovo prije svega, primjera radi, iz razloga potrebe uvođenja sistema „jednog šaltera“ kako bi se objedinila procedura za dobijanje radnih dozvola i odobrenja za privremeni boravak, te primijenio institut „aneksa“ ugovora o radu i u ovoj oblasti zapošljavanja (time bi poslodavcu bila pružena mogućnost da i zaposlenom strancu, pod istim uslovima kao domaćim državljanima, ponudi izmjenu ugovorenih uslova rada u pogledu raspoređivanja na druge odgovarajuće poslove, shodno organizacionim potrebama poslovanja).
- Generalno neprimjerena kaznena politika za prekršajnu odgovornost poslodavca, uređena Zakonom o prekršajima i implementirana u kaznene odredbe svih zakona koji na različite načine dotiču sferu poslovanja (maksimum do 20.000 €). S obzirom da preko 90% privredne zbilje u Crnoj Gori čine mikro, mala i srednja preduzeća, provođenje iste indirektno može dovesti u pitanje poslovni opstanak privrednih subjekata.
- UPCG je i ranije ukazivala da će najavljena reforma licenciranja svakako doprinijeti poboljšanju situacije na ovom polju. Međutim, u ovom trenutku, ona obuhvata samo izdavanje dozvola (licenci, koncesija...) na nacionalnom nivou. I dalje, kao značajna barijera, ostaju dozvole koje se izdaju na lokalnom nivou, a koje karakteriše potpuna decentralizacija i neujednačenost postupanja lokalnih uprava – kako u pogledu dokumentacije, tako i u pogledu visine troškova. U tom smislu, treba razmotriti mogućnost da se zakonom, dakle na nacionalnom nivou, urede administrativni postupci, potrebna dokumentacija i limitiraju troškovi (da se odredi raspon i maksimalni iznos preko kojeg lokalne uprave ne mogu ići).
- Najavljene izmjene Zakona o javnim nabavkama ne ukazuju da će doći do značajnog poboljšanja transparentnosti tog procesa i eliminisanja do sad prepoznatih slabosti: mogućnost dovođenja u privilegovan položaj određenih privrednih subjekata, nepotizam, korupcija.

- UPCG je i prije usvajanja Zakona o ograničenju upotrebe duvanskih proizvoda, ukazivala da će njegovo donošenje i primjena imati posljedice po privredne subjekte iz djelatnosti ugostiteljstva i hotelijerstva - posebno restorane, kafe klubove, hotele, objekte za priređivanje igara na sreću, a što će se odraziti i na ukupnu održivost i razvoj Crne Gore kao turističke destinacije. Insistirali smo na uvažavanju iskustva zemalja regiona i EU u kojima se uvođenje potpune zabrane pušenja u ugostiteljskim objektima pokazalo kao neefikasno, u smislu smanjenja konzumiranja duvanskih proizvoda, dok je, s druge strane, direktno uticalo na zatvaranje značajnog broja privrednih subjekata iz ove grane, pad njihovih prihoda, te samim tim i do drastičnog smanjenja broja zaposlenih. Ovakve posljedice uticale su na zakonodavce tih zemalja da ovaj zakon, naknadno, ipak prilagode ekonomskim okolnostima u svojim zemljama i iznađu kompromisna rješenja između interesa javnog zdravlja i interesa ugostiteljskog i turističkog sektora, što će se, uvjereni smo, desiti i u Crnoj Gori.
- Posljednjim izmjenama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica ukinuta su poreska oslobođenja (neoporezivi dio zarade, primanja koja poslodavac isplaćuje zaposlenom po osnovu toplog obroka, regresa i prevoza), što je dovelo do smanjenja ličnih primanja i dodatno ugrozilo položaj zaposlenih, posebno onih sa najnižim primanjima. Takođe, navedene izmjene ovog zakona, pratile su i izmjene Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje koje su dodatno opteretile primanja zaposlenih a, preko povećanja ukupne mase sredstava potrebnih za isplatu zarada, dovele i do povećanja troškova poslodavaca. Imajući u vidu ekonomsku i socijalnu situaciju u Crnoj Gori, trebalo bi dodatno razmisliti o ponovnom uvođenju navedenih poreskih oslobođenja na startni dio zarade u iznosu utvrđenom OKU-om i Sporazumom o utvrđivanju obračunske vrijednosti koeficijenta i startnog dijela zarade u bruto iznosima.
- Do usvajanja Predloga Zakona o lobiranju svakao nije smjelo doći bez aktivnog učešća predstavnika UPCG, kao jedine reprezentativne poslodavačke organizacije u Crnoj Gori, budući da smo već dugo potencirali i očekivali donošenje istog. Ukazivali smo da angažovanje lobiste i poštovanje procedura lobiranja mora imati jaku zakonsku podlogu koja šalje jasan signal svim budućim učesnicima procesa lobiranja da postoje jasna pravila i sankcije, što po našem mišljenju predloženi tekst ne nudi. Praktična

iskustva zemalja u kojima je ova oblast već dugo vremena pravno regulisana, ukazuju da je jako „tanka“ linija razgraničenja legalnog lobiranja od pojava oblika korupcije, što dodatno upućuje da je izrada navedenog zakonskog teksta zahtijevala angažovanje svih raspoloživih stručnih potencijala.

- I ovom prilikom potenciramo potrebu donošenja propisa o ograničavanju iznošenja profita koje strane kompanije, preko svojih poslovnih jedinica ili kćerki-firmi, ostvaruju u Crnoj Gori. Navedenim propisom bi trebalo utvrditi obavezu tih kompanija da određeni procenat ostvarenog profita od poslovnih djelatnosti obavljenih u našoj zemlji (50%-70%), moraju uložiti u dalje poslovne aktivnosti u njoj.
 - Carinski i poreski sistem Crne Gore treba i dalje prilagođavati nesmetanom razvoju kretanja roba, usluga i kapitala, što podrazumijeva i poželjne nivoe niza zakonskih stimulansa za privredne subjekte koji izlaze na međunarodno tržište.
 - Preporuke koje je UPCG dala povodom više zakonskih projekta nijesu u pravoj mjeri naišle na razumijevanje nadležnih organa, iako je, s druge strane, njihova utemeljenost i opravdanost potvrđena kroz, praktično istovjetne, preporuke više kompetentnih međunarodnih subjekata, a naročito Svjetske banke – prevashodno kroz projekat „Giljotina propisa“.
- Dosadašnji rezultati „Giljotine propisa“, zbog nespremnosti Vlade da date preporuke prihvati, ne uvjeravaju dovoljno u bitnije unapređenje pravnog i poslovnog ambijenta.
- Generalno posmatrano, u proces donošenja zakona, posebno onih koji se na bilo koji način tiču položaja privrednih subjekata i uslova poslovanja, neophodno je uključiti Uniju poslodavaca Crne Gore, kao reprezentu realnog sektora koji može značajno doprinijeti donošenju boljih zakonskih rješenja.

1.2. Unapređenje efikasnosti rada sudova u privrednim sporovima

Sporovi iz osnova dužničko poverilačkih odnosa, stanja nelikvidnosti i insolventnosti, rastuće finansijske i fiskalne nediscipline, ukazuju na neophodnost bitnog unapređenja, odnosno efikasnog rada svih nosioca sudske funkcije, kao i okončanja procesa u znatno kraćim rokovima. Navedeno bi pružilo veću pravnu sigurnost privrednim subjektima i doprinijelo poboljšanju pozicioniranosti Crne Gore kao povoljne investicione destinacije.

1.3. Preduzimanje efikasnijih mjera u problemima suzbijanja sive ekonomije

Neformalna ekonomija je jedan od najvećih problema razvoja realnog sektora, kako zbog neloyalne konkurencije, tako i zbog preliivanja fiskalnog opterećenja na formalni sektor. Samo proširenjem poreske osnovice i poreskim obuhvatom svih lica (pravnih i fizičkih) koja obavljaju neki vid djelatnosti i ostvaruju prihode, stvaraju se uslovi za smanjenje poreskog opterećenja za subjekte koji legalno obavljaju djelatnost i koji su svoje poslovanje uskladili sa važećom zakonskom regulativom. Zato je neophodno:

- preciznije urediti postupanja različitih inspeksijskih organa kada su na tragu pojavnih slučajeva sive ekonomije;
- unaprijediti kordinaciju organa nadzora s ciljem jedinstvene primjene propisa kojima se suzbijaju pojavni oblici sive ekonomije (pri čemu UPCG pozitivnim ocjenjuje najavu objedinjavanja inspeksijskih službi i formiranja Generalnog inspektorata);
- pooštriti kaznenu politiku u svim slučajevima identifikovanja pojavnih oblika sive ekonomije u privređivanju (dodatno edukovati inspeksijske organe u svrhu ujednačene primjene politike inspeksijskog nadzora i izricanja mjera, što će otkloniti evidentne slučajeve primjene „dvostrukih aršina“ i neravnopravnog tretmana privrednih subjekata u sličnim slučajevima kršenja propisanih obaveza i sl.).

1.4. Socijalni dijalog

Unija poslodavaca Crne Gore već dugo izražava zabrinutost zbog ukupnog ekonomsko-socijalnog stanja u zemlji koje, kao posljedica ekonomske krize, s jedne strane karakterišu otežani uslovi poslovanje i veliki broj preduzeća u blokadi, a s druge aktuelni štrajkovi kao, svakako, loš model za rješavanje nastalih problema.

U prilog navedenom, UPCG podsjeća da:

- međunarodni standardi garantuju pravo na štrajk, ali takođe predviđaju da je štrajk samo krajnja mjera, kojoj se pribjegava tek kada su iscrpljena sva sredstva za pregovore. Ovo, prije svega, podrazumijeva dobru volju da se stvori prostor za približavanje stavova sindikata i poslodavca i postignu dogovori koji treba da budu interes i jedne i druge strane;
- odsustvo dijaloga, ili nespremnost za otpočinjanje pregovora, može dovesti u pitanje kredibilitet, odnosno opravdanost samog štrajka, ali i odložiti postizanje kompromisa

čiji je cilj ispunjenje obaveza i ostvarivanje prava - kako radnika, tako i poslodavca. Zato UPCG poziva sindikat da, umjesto pribjegavanja radikalnim mjerama, pristupi primjeni socijalnog dijaloga kao nezamjenljivog i jedino ispravnog načina za rješavanje kolektivnih radnih sporova. Takođe, UPCG podsjeća da je u Crnoj Gori osnovana Agencija za mirno rješavanje radnih sporova koja, svojim djelovanjem, može omogućiti pravovremenu i kvalitetnu zaštitu prava i poslodavaca i radnika, smanjenje troškova (nastalih uslijed obustave rada ili sudskih sporova), a time i pomoći poboljšanju stanja ukupnog privrednog ambijenta Crne Gore.

1.5. Ljudski resursi

Princip da je ulaganje u ljudske resurse najisplativija investicija, mora biti stalno potvrđivan u nastupajućem periodu, i to kroz:

- dalju transformaciju i modernizovanje obrazovnih programa koji će uskladiti obrazovni sistem sa potrebama tržišta rada;
- napuštanje prakse da obrazovne institucije proizvode kadar koji u perspektivi nema realne šanse da nađe posao u vrsti i stepenu postignutog obrazovanja;
- unapređenje politike daljeg razvoja zanatstva, kao i kroz razne obrazovne i finansijske stimulanse koji će činiti izazov za porast interesovanja kod mlađe populacije za širenje zanatstva kao pouzdanog izvora prihoda;
- obrazovno pedagoške mjere kojima treba približiti modele cjeloživotnog učenja, što je u fokusu smanjivanja evidentnih socijalnih tenzija i otklanjanja evidentnih stanja odsustva harmonije u ponudi rada i mogućnosti za rad. Takođe, proces integracija Crne Gore u EU zahtijeva značajnija ulaganja u dodatno stručno obrazovanje i profilisanje kadrova, kao i individualne inicijative za aktivnim znanjem više stranih jezika, ovladavanjem modernim informacionim tehnologijama i sl.
- značajno povećanje budžetskih sredstava, odnosno sredstava iz osnova privatno-javnog partnerstva i sl., čime bi se povratila vjera u korišćenje naučnih i institucionalnih kapaciteta pojedinaca i institucija u Crnoj Gori. Navedeno bi trebalo da rezultira probojem patentnih, autorskih i srodnih prava industrijske svojine i podizanjem ugleda Crne Gore u međunarodnoj zajednici.

- obezbjeđivanje finansijskih stimulansa za otvaranja novih radnih mjesta, prvenstveno za mikro, mala i srednja preduzeća, a u smislu da se za svakog novozaposlenog i /ili novootvoreno radno mjesto u realnom sektoru privrede, obezbijedi nepovratna novčana pomoć (npr. do 10.000 €), po ugledu na zemlje okruženja.

1.6. Smanjenje administracije

UPCG naglašava potrebu smanjenja glomazne, neefikasne i skupe administracije, čije finansiranje privreda ne može da izdrži. Posebno se potencira pitanje ljudskih resursa u administraciji nacionalnog i lokalnog nivoa koja je, budući da zapošljava preko 46.000 lica, za sada prekomjerna. Analitičkim preispitivanjem strukture, u smislu njene brojčanosti, kompetencija i efikasnosti, te prilagođavanje iste stvarnim potrebama, smanjilo bi se opterećenje privrede, ali i kvalitetnije nastavili procesi integracije Crne Gore u EU.

UPCG preferira da se postavljenja, odnosno prijemi u državnu i lokalne administracije moraju podvesti pod veći stepen transparentnosti putem institucije javnog konkursa, pri čemu ključni kriterijumi odabira moraju biti stručnost i sposobnost, a ne politički i drugi atributi budućih zaposlenika. Nužnost smanjenja sadašnjeg administrativnog kadra je za sada dobro pravno „pokrivena“ instrumentima otpremnina, sljedstveno čemu UPGC očekuje i konkretne poteze nadležnih institucija državne i lokalne uprave.

Optimizacijom strukture i broja zaposlenih u administracije smanjiće se budžetski izdaci koji opterećuju privredu, a uvođenjem EU standarda vrednovanja rada u istoj, učiniti izazov mladim kadrovima da se u većoj mjeri opredjeljuju za takve radne angažmane.

1.7. Dalji razvoj infrastrukture

Izvjeshno je da treba, posebno pri činjenici stupanja na snagu Zakona o regionalnom razvoju, posvetiti posebnu pažnju razvoju ukupne infrastrukture u sjevernom regionu Crne Gore. Time će se otvoriti dodatne šanse mladim generacijama za zapošljavanje, ali i zaustaviti demografska kretanja radno sposobnog stanovništva, prevashodno iz razloga izostalih šansi za zapošljavanje na području sjeverne regije.

U kontekstu navedenog, neizostavno je obezbijediti argumentovane odgovore i pokrenuti odgovornost nadležnih organa i pojedinaca za veoma sporu realizaciju započetih, krucijalnih infrastrukturnih projekata u Crnoj Gori, kao što su: autoput Jadransko-Jonska magistrala, Autoput Bar-Boljari, rekonstrukcija željezničke pruge Bar-Beograd, sistemi za prečišćavanje otpadnih voda, niz deponija za odlaganje otpada i sl.

U narednom periodu potrebno je unaprijediti komunalnu djelatnost izazovima ulaganja, i to kroz razne modele privatno-javnog partnerstva. Time će se otkloniti dugogodišnje prisustvo monopola javnih preduzeća, odnosno, u zadnje vrijeme, raznih oblika privrednih društava čiji su osnivači lokalne uprave sa 100% vlasništva. Vjerujemo da bi navedeno učinilo izazov domaćem i stranom kapitalu da na osnovama konkurentnosti pruža set komunalnih usluga i aktivnosti koje podliježu ne samo ekonomskim pravilima poslovanja, već i većem stepenu društvene odgovornosti koja je sada uglavnom zadržana na nivou autoriteta u skupštinama jedinica lokalne samouprave.

1.8. Podsticaji za *greenfield* i *brownfield* investicije

Umjesto favorizovanja stranih investitora koji po niskim cijenama kupuju fabrike/kompanije u stečaju, u Crnoj Gori je potrebno sprovoditi drugačiju praksu – olakšati procedure za dobijanje građevinskih i drugih dozvola, stvoriti adekvatno pravno okruženje i strateški pristupiti procesu privlačenja stranih investitora.

UPCG podsjeća da značajan prostor, po navedenom, postoji u dijelu „zelenih“ tj. *greenfield* investicija koje se vežu za velika ulaganja, veća i od privatizacije koja je kod nas veoma zastupljena, iako ne predstavlja najefikasniji model – posebno s aspekta dugoročnog ulaganja.

Osim *greenfield*-a kao vrste investicije kojom se objekat gradi na “golom” zemljištu, onom koje nema prethodnu infrastrukturu, poslovne objekte i radni kadar, u Crnoj Gori treba razvijati i strateški pristup privlačenja tzv. “smeđih”, odnosno *brownfield* investicija. Pošto *brownfield* podrazumijeva ulaganja na građevinskom zemljištu ugroženom ranijim korišćenjem, koje se često nalazi na urbanim i skupim lokalitetima, ne koristi se a može da stvori i probleme zagađenosti (stare i zapuštene industrijske, vojne i lokacije komunalnih struktura, napušteni ili nedovoljno iskorišćeni građevinski placovi i sl.), jasno je da isto predstavlja investiranje koje

navedenim lokalitetima omogućava dalje korišćenje, sa novom, sadašnjem trenutku primjerenijom namjenom. UPCG cijeni da strateškim planiranjem s ciljem privlačenja *brownfield* investicija, Crna Gora može obezbijediti značajnu ekonomsku i ekološku korist, što je i osnov daljeg rada na održivom razvoju naše države.

1.9. Društveno odgovorno poslovanje (DOP)

Imajući u vidu da mala i srednja preduzeća čine 99% svih preduzeća u EU i kao takva predstavljaju ključni faktor evropskog ekonomskog razvoja, inovacija i otvaranja novih radnih mjesta, razumljivo je da i Crna Gora u narednom periodu mora planirati strateške vidove pomoći kojima će pomagati razvoj malih i srednjih preduzeća, njihovu bolju poziciju na domaćem, a posebno regionalnom i svjetskom tržištu.

U kontekstu DOP-a, podrška države podrazumijeva izradu podsticajnih mjera koje će promovisati DOP, dodatno motivisati mala i srednja preduzeća i velike privredne sisteme u smislu implementacije principa Globalnog sporazuma UN-a i primjene društveno odgovornih poslovnih praksi. Istovremeno, u narednom periodu treba razmisliti o eventualnom uvođenju poreskih olakšica za preduzeća koja su, u cilju doprinosa javnom dobru, izvršila određene donacije. Ovo posebno iz razloga što Globalni sporazum predstavlja stratešku inicijativu UN-a, političku platformu i strateški okvir za kompanije posvećene održivosti i odgovornim poslovnim praksama, te usklađivanju njihovog poslovanja sa deset univerzalno prihvaćenih principa iz oblasti: ljudskih prava, radnih prava, zaštite životne sredine i borbe protiv korupcije.

1.10. Podrška ženskom preduzetništvu

Pravna i politička klima u Crnoj Gori treba da podstiče otvaranje, rast i razvoj preduzeća koja su u vlasništvu žena. Zato država i nadležne institucije na nacionalnom i lokalnom nivou treba aktivnije da učestvuju u radu na uklanjanju poslovnih barijera, stvaranju povoljnog biznis ambijenta, uređenju zakonodavnog okvira i prateće regulative, vođenju povoljnije poreske i finansijske politike, kao i pružanju drugih vidova podrške namijenjenih stimulanju razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Ovo posebno iz razloga što podrška radu postojećih i potencijalnih preduzetnica i promocija njihovih individualnih inicijativa doprinosi i ukupnom ekonomskom osnaživanju žena koje, s druge strane, pomaže unapređenju položaja žene u društvu i povećanju broja žena na menadžerskim i na funkcijama donošenja odluka. Jasno je da ispunjenje navedenog, u konačnom, može da rezultira izgradnjom Crne Gore kao države koju karakteriše socijalna sigurnost, rodna ravnopravnost, održivi privredni razvoj i izgradnja dinamične, konkurentne privrede priznate u međunarodnim okvirima.

2. DUŽNIČKO – POVJERILAČKI ODNOSI

UPCG i dalje istrajava na stavu da država ne treba da „ulazi“ u probleme odnosa privrednih subjekata, već da nastavi dobru praksu uspostavljanja „pravila igre“ na duži rok. Navedeno treba da prate jasno propisana pravila kada su u pitanju institucije poštovanja ugovora, odnosno izvršenja međusobnih prava i obaveza po istim, a što posljedično utiče i na povećanje efikasnosti privrednih sudova u rješavanju privrednih sporova.

UPCG naročito potencira probleme:

2.1. Reprogramiranje dugova

Reprogramiranje dugova privrednih društava je od privremene, ali ne i trajne pomoći, budući da će dugovanja bilo kada doći na dnevni red naplate. Reprogramiranje nije otpis duga, već vremenski i cjenovno odlaganje vraćanja duga u interesu i povjerioca i dužnika. Upravo iz tog razloga UPCG više preferira rješavanje problema kroz mehanizme ukupnog poboljšanja uslova privređivanja, počev od primjerenih poreskih reformi, bitnog smanjenja sivog tržišta, pa do stvaranja poželjnog ambijenta za dugoročan i stabilan razvoj širokog aspekta privrednih aktivnosti.

UPCG je više puta potencirala probleme dimenzioniranja privrednog rasta sa prioritonom jačanja likvidnosti i konkurentnosti privrede. Uprkos tim nastojanjima, teško se oteti utisku da stvari i dalje idu nepoželjnim tokom, odnosno da se i dalje generiše: porast nelikvidnosti privrednih

društava, rast kamatnih stopa neprihvatljivih za privredni ambijent u Crnoj Gori, jačanje restriktivne kreditne politike banaka koja još više potiskuje i onako slabu tražnju za kapitalnim investicijama i sl. Praktično, finansijska pozicija privrednih subjekata dodatno slabi, čime se još više potencira njihova nelikvidnost. Ovaj problem je naročito evidentan kada se ima u vidu dominantnost privrednog života kroz statusse mikro, malih i srednjih preduzeća.

U tom smislu, UPCG predlaže Vladi Crna Gore formiranje zajedničkog tijela koje će u kratkom roku identifikovati sektore i privredna društva koja su realno održiva i predložiti mjere za njihov oporavak.

2.2. Likvidnost privrednih i državnih aktera

Evidentni pokazatelji grubog narušavanja likvidnosti privrednih i budžetskih aktera (na nacionalnom i lokalnom nivou) alarmantno upozoravaju na nužnost:

- poštovanja zakonskih i ugovorima preuzetih obaveza od svakog aktera privrednog poslovanja. Niko ne može biti ni privilegovan, ni izbjegnuto od primjene važećih šema plaćanja primjerenih domaćim propisima, te aktima EU;
- preispitivanja potreba i mogućnosti ograničavanja rokova plaćanja po ispostavljanju faktura za isporučenu robu i obavljene usluge na rokove od 60 dana i sl., a iz čega ne smije biti izuzet javni sektor (javne ustanove i preduzeća, odnosno državna i lokalna samouprava);
- aktiviranja postojećih pravnih mehanizama za ažuriranje plaćanja dugova, shodno zabrinjavajućim podacima CBCG o blokadi računa privrednih društava i izloženosti ekonomije Crne Gore rizicima likvidnosti. UPCG ukazuje na nedovoljno korišćenje mogućnosti zakonske kompenzacije propisane čl.344-351 Zakona o obligacionim odnosima i predlaže donošenje lex specialis - temporalnog zakona o mehanizmu multilateralne kompenzacije, sa ciljem uspostavljanja lanca u okviru kojeg bi firme, odnosno privredna društva, prijavljivala svoja potraživanja s ciljem „prebijanja dugova“. Ovom lancu, neizostavno, pripada i država i to za plaćanja vlastitih dugova;
- vraćanja mehanizma akceptnog naloga koji je, u prošlim vremenima, dao dobre rezultate, a na čemu insistira veliki broj poslodavaca;

- razvijanja sistem institucija faktoringa, prevashodno za mikro, mala i srednja preduzeća koja dominantno čine privrednu zbilju Crne Gore. UPCG smatra da je prejudicirano rješenje po kojem se, pored poslovnih banaka kojima je to zakonom dato u nadležnost, sada pojavljuje i Investiciono razvojni fond Crne Gore kao pružalac usluga faktoringa. Faktoring poslove treba prepustiti tržišnim vrednovanjima, a to znači da, osim poslovnim bankama, odnosno poslove treba prepustiti i drugim zainteresovanim privrednim subjektima u koje ne spadaju državni fondovi;
- preispitivanja odredbe Zakona o kontroli državne pomoći u dijelu normiranih izuzetaka, kako državnu pomoć ne bi mogli koristiti nepoštovaoci standarda „dobar privrednik“, odnosno subjekti privređivanja koji na razne načine izigravaju sistem normiranih dužničko-povjerilačkih odnosa, tj. izvršavanje zakonskih i ugovorenih obaveza;
- analiziranja uzroka stanja po kojima poslovne banke često izbjegavaju ili otežavaju pružanje bankarskih usluga izdavanja garancija privrednim klijentima, uprkos činjenici da im je to jedna od značajnih usluga.

2.3. Bonitet privrednih subjekata

Propisi moraju precizno upućivati na određenu adresu – subjekat koji evidentira aktere privrednog poslovanja čiji su računi blokirani zbog grubog kršenja ugovornih ili zakonom propisanih obaveza. Pojavni slučajevi, čiji broj nije mali, očito upućuju da se propis o kreditnom registru (donijet 26.05.2011.god od strane Savjeta CBCG) dopuni odredbama o objelodanjivanju spiska finasijskih „grešnika“ koji remete sistem dobrih poslovnih običaja u privredi. UPCG smatra da će se time bitno ojačati finasijska disciplina, a naročito podići autoritet institucija ugovora. Predmetni registar „diskvalifikovanih“ privrednika bio bi dobar signal koje firme idu u stečaj budući da ne samo ne izvršavaju ugovorene i zakonske obaveze, već sežu i sa postupcima izdavanja mjenica bez pokrića i sl. UPCG cijeni da bi takav registar nesumnjivo bio od pomoći svima, dakle kako privrednim subjektima, tako i državi i zaposlenim.

Egzistencija tzv. „bojler“, „karusel“, „fantomskih“ i sl. firmi treba institucionalno sprečavati, budući da ne predstavlja privrednu aktivnost činjenica samog registrovanja firme, ako takva

firma, saglasno prijavljenoj djelatnosti, istu ne obavlja, odnosno ne produkuje robu ili usluge u roku od cca 5-6 mjeseci.

2.4. Registracija privrednih društava

Prilikom registracije privrednih društava kod nadležnog organa treba odstraniti evidentne pojave zloupotreba kada se postojeći privredni subjekat gasi iz razloga izbjegavanja plaćanja zakonom utvrđenih obaveza, ili obaveza proizašlih iz zaključenih ugovora. Izvjesno je da takve zahtjeve za registraciju treba odbiti, jer se postojeći privredni subjekat ne gasi usljed zakonom propisanih razloga, već isključivo radi izbjegavanja plaćanja obaveza proizašlih iz uspostavljenih privrednih odnosa i/ili izbjegavanja plaćanja prema državi. Sve ovo sa daljom namjerom da takav titular svoj kapital odmah prenese na novo privredno društvo i time ošteti povjerioce ili, pak, da takav titular, svojim postupcima, kupljenu robu ili pružene usluge izbjegava platiti prije isteka vremena dospjelogosti i time likvidira privredno društvo.

3. POREZI, CARINE I JAVNA POTROŠNJA

3.1. Fiskalna politika

UPCG i ovom prilikom podsjeća da u cilju podsticanja uravnoteženog regionalnog razvoja i razvoja preduzetništva u nerazvijenim opštinama, pored postojećih poreskih olakšica za koje smatra da nisu u potrebnom obimu, u Crnoj Gori treba izvršiti ozbiljne analize i razmotriti mogućnost smanjenja poreskih stopa (poreza na dohodak sa pripadajućim doprinosima, poreza na dobit i PDV-a) za obavljanje djelatnosti - posebno u sjevernim oblastima.

Pored turizma sa kojim se pretežno povezuju primorske opštine i koji kao izuzetno važna grana privrede dobija sve značajnije mjesto u strateškim planovima države, UPCG smatra da proizvodnim mogućnostima sjevernih opština nije posvećeno dovoljno pažnje. Ovo iz razloga što je u njima, već dugi niz godina, prisutna stagnacija svih privrednih grana, nezaposlenost i zabrinjavajuće siromaštvo stanovništva. UPCG je više puta ukazivala da bi podsticajne mjere, u smislu smanjenja poreskih stopa za obavljanje djelatnosti u tim oblastima, u prvom periodu

vjerovatno predstavljalo težak izazov i opterećenje državnog budžeta, ali bi, na dugi rok, imalo višestruko pozitivan efekat – i na sam budžet, životni standard stanovništva u tim oblastima, kao i na cjelokupno crnogorsko društvo.

Kao veoma važno pitanje za poboljšanje položaja malih i srednjih preduzeća, posebno pogođenih posljedicama ekonomske krize, potencirali smo izmjene Zakona o porezu na dodatu vrijednost u smislu uvođenja kvartalnog podnošenja poreskih prijava i plaćanja obaveza po osnovu PDV, i to za obveznike koji u prethodnih 12 mjeseci ostvare ukupan promet manji od određenog iznosa, a koji bi se utvrdio na osnovu analize prosječnog prometa koji ostvaruju MSP i preduzetnici. U tom smislu, ohrabruje najavljena izmjena odnosnih odredbi.

Ključan segment fiskalne politike, izvjesno, treba transparentno da ukaže na realnost javnih rashoda - sa vremenskom pouzdanošću i opravdanom ekonomskom argumentacijom. Nije problem ako država troši, već je problem kako troši. Otklanjanjem administrativnih prepreka i smanjenjem pojava elementa „skupe države“, bilo na nacionalnom ili lokalnom nivou, treba stvarati kulturu ukupnog ekonomskog ili društvenog ponašanja po kojoj ne treba projektovati, a time ni trošiti više od onoga što je ekonomski dopustivo.

UPCG ocjenjuje da povećanja poreskih opterećenja dodatno mogu ugroziti efekte poslovanja najvećeg broja privrednih društava, što za posljedicu može da ima poslovanje u neformalnoj zoni. Ujedno, UPCG ističe da treba razmotriti mogućnost skraćivanja rokova za povraćaj PDV-a.

Takođe, UPCG cijeni da treba preispitati bujanje raznih državnih agencija i sličnih institucija koje vremenom finansijski i kadrovski jačaju do mjere da dodatno ugrožavaju platežne mogućnosti prosječnog privrednog subjekta. Naročito se pri ovom ne smije izgubiti iz vida činjenica enormno ostvarenih iznosa zarada, naknada i drugih primanja koja često nijesu dovoljno pod kontrolom javnosti, a korisnici istih su, bez vidne institucionalne odgovornosti, često puta u privilegovanim položaju u odnosu na „klasične“ državne službenike i namještenike.

Aktivnim mjerama treba značajno stimulisati privrednike koji svoje proizvodne programe baziraju na izvoznoj orijentaciji, što podrazumijeva ne samo ocjenu zakonskih stimulansa u funkciji izvoza, već i potrebu da se dodatno pruži pomoć izvozno orijentisanoj privredi kada su u pitanju sektori: vinarstva, flaširanja prirodne i mineralne vode, proizvodnje mesa, mlijeka, voća, povrća alkoholnih pića, plasteničke i autohtone proizvodnje, ljekovitog bilja, morskog ribarstva, maslinarstva, pčelarstva, ali i mlinsko-pekarski proizvodi, posebno integralna žita, i organska proizvodnja. Pomoć navedenim sektorima može dodatno potvrditi atribute Crne Gore kao ekološke države.

3.2. Privredna saradnja sa zemljama u okruženju

- Potrebno je što hitnije preispitati sadašnju razuđenost graničnih prelaza kako bi se otklonila moguća „uska grla“, a u sjevernom regionu omogućili novi granični prelazi (npr. Pljevlja);
- Unaprijediti rad inspeksijskih organa na svim graničnim prelazima i, istovremeno, uskladiti ga sa vremenom rada carinskih organa (24 sata), na tačkama gdje to do sada nije postignuto;
- Analizirati mogućnosti skraćivanja vremena donošenja rješenja određenih inspeksijskih organa, kako ne bi bili „usko grlo“ u prometu roba;
- Eliminirati postojeće biznis barijerenje u koje spadaju i „eko takse“;
- Unaprijediti protočnost roba i usluga sa susjednim zemljama - vremenski i proceduralno;
- Raditi na efikasnom rješavanju mogućih problema priznavanja sertifikata kvaliteta izdatih od strane nadležnih institucija zemalja regiona, kao na primjer kada su u pitanju fitosanitarna, sanitarna, veterinarska i slična dokumenta. Ukoliko se provjere kvaliteta vrše i pored posjedovanja navedene dokumentacije, troškove dodatnih analiza, u slučaju kada se dokaže ispravnost uzorka, treba tretirati u skladu sa odredbama Zakona o inspeksijskom nadzoru. Navedeno znači da troškove nastale po ovom osnovu treba da snosi organ koji je naložio analizu uzorka, a ne privredni subjekti;
- Preduprijediti probleme transportnih dozvola, taksi, naknada i sl.;

- Efikasnije rješavati probleme koji se evidentno odnose na pojavne slučajeve nelojalne konkurencije, dampinških cijena, akciza i sl.
- Intezivnije raditi na eliminisanju administrativnih i necarinskih barijera;
- U slučaju privredne saradnje sa Srbijom, potrebno je hitno uspostaviti direktan platni promet koji, s obzirom na način na koji se obavlja, šteti i otežava poslovanje privrednika i ide u prilog isključivo stranim bankama. Nerazumljivo je da se i 5 godina od proglašenja nezavisnosti naše države transfer novca iz Crne Gore za Srbiju obavlja na skuplji način - preko trećih tj. stranih banaka, a ne direktno.

4. PRIVREDNI SEKTORI – PREDLOZI ZA UNAPREĐENJE

4.1. Sektor energetike

- Bez daljih odlaganja donijeti odluku o izgradnji novog izvora električne energije;
- Poboljšati postojeće tarife daljim smanjenjima cijena električne energije za potrošače u privredi, kako bi smanjenjem troškova povećali likvidnost i konkurentnost proizvodnih i uslužnih firmi;
- Smanjenjem akciza i drugih troškova uvoza naftnih derivata smanjivati njihove cijene, a korišćenjem postojećih skladišnih kapaciteta povećati sigurnost snadbijevanja;
- U što kraćem roku izraditi i usvojiti planirana podzakonska akta za nivo cijena električne energije iz mikro i malih hidroelektrana i alternativnih izvora, sa uslovima priključaka na elektroprenosnu mrežu;
- Bez daljih odlaganja donijeti planirana podzakonska akta i stimulatивne mjere za sprovođenje energetske efikasnosti u sektoru privrede;
- Uraditi temeljnu analizu i donijeti mjere za rješavanje postojećih problema i daljeg razvoja Rudnika uglja Pljevlja.

4.2. Sektor turizma

- Ubrzati stvaranje neophodnih uslova za realizaciju infrastrukturnih projekata koji su od vitalnog interesa za funkcionisanje i razvoj turističke privrede;

- Uraditi pregled ugovorenih obaveza i dinamiku njihovog sprovođenja od strane kupaca turističkih objekata i lokacija za izgradnju novih;
- Ubrzati sprovođenje procedura izrade prostornih i detaljnih urbanističkih planova u svim opštinama i regijama u kojima iste čine prepreku za realizaciju planiranih turističkih lokacija i objekata;
- S obzirom da preko 95% gostiju u turizmu čine strani gosti, neophodno je donijeti i sprovesti sve moguće stimulativne mjere za turizam i isti tretirati kao izvoznu stratešku granu, što ona i jeste;
- Donijeti i sprovesti odgovarajuće mjere za uvođenje jeftinijih čarter linija, čime se stvara realna mogućnost za dolazak znatno većeg broja stranih gostiju.

4.3. Sektor građevinarstva

- Jedna od mjera za bolje funkcionisanje i brži razvoj građevinskih firmi je eliminisanje jednog broja barijera koje se odnose na brže izdavanje građevinskih dozvola, blagovremena izrada i usvajanje preostalih prostornih i detaljnih urbanističkih planova, poboljšanje Zakona o javnim nabavkama, kao i „ublažavanje“ uslova tendera za javne radove;
- U što kraćem roku uraditi analizu preuzetih obaveza po ugovorima o koncesijama za izgradnju energetske objekata;
- Uraditi i analizu obaveza koje proističu iz ugovora o rekonstrukciji hotelskih kapaciteta kako bi se otpočelo sa radovima, čime bi se značajno povećala potreba za angažovanjem domaće građevinske operative i, u konačnom, poboljšala turistička ponuda Crne Gore;
- Adaptacijom i rekonstrukcijom stambenih i drugih objekata u cilju povećanja energetske efikasnosti, uz odgovarajuću podršku države putem subvencija, takođe bi se otvorio značajan prostor za angažovanje domaće građevinske operative.

4.4. Sektor šumarstva i drvoprerade

S obzirom da Crna Gora raspolaže šumskim potencijalom koji je osnovni uslov za razvoj drvoprerađivačke industrije, a koji se u velikoj mjeri nekontrolisano eksploatiše, očigledna je potreba da se:

- donesu mjere za rigorozniju kontrolu eksploatacije šumskog potencijala kao i mjere obnavljanja šuma;
- u cilju stvaranja uslova za normalan rad i razvoj preduzeća drvoprerade, neophodno je da se značajno poboljša sistem koncesija kako s aspekta ažurnosti njihovog obnavljanja, tako i s aspekta snižavanja cijena koje destimulativno djeluju na nova ulaganja u sektoru drvoprerađivačke industrije;
- uradi analizu realno mogućih stimulativnih mjera za preduzeća koja se bave obradom drveta i pomoći industriji namještaja kroz poboljšanje kriterijuma javnih nabavki.

4.5. Sektor poljoprivrede

Neophodna reforma agrarne politike Crne Gore i njeno usklađivanje sa evropskom Zajedničkom agrarnom politikom (Common Agricultural Policy - CAP) dovešće do višestrukog povećanja budžetskog izdvajanja za poljoprivredu.

Budžetsku podršku proizvođačima neophodno je znatno povećati, i to kako u okviru tržišno cjenovne politike, tako i ruralnog razvoja (agrobudžet sa 1% treba povećati na minimum 4-5%). Savremena agrarna politika koja daje prednost razvoju ruralnog područja i ekološkoj poljoprivredi u funkciji očuvanja životne okoline sačuvaće i razviti naš agrarni sektor u pristupnom periodu učlanjenja Crne Gore u EU. Navedeno će, u krajnjem, rezultirati većim efektima za sve građane Crne Gore, što je i dodatni element njene opravdanosti.

Od početka ekonomske krize u Crnoj Gori, sektor agrara je bio naročito ugrožen – posebno primarna poljoprivredna proizvodnja sa učešćem kreditiranja od svega 0,5%-1% (najčešće iz razloga nemogućnosti obezbjeđenja atraktivnog kolaterala tj. hipoteke). Imajući u vidu navedeno, a vodeći se pozitivnim iskustvima evropskih zemalja, UPCG se u proteklom periodu posebno zalagala za otvaranje Agrarnog garantnog fonda. U ovom trenutku, uz zadovoljstvo činjenicom da je u Crnoj Gori formiran Garantni fond, UPCG podsjeća da dalji rad istog posebno treba fokusirati na sektor u kom se neophodnost Garantnog fonda veoma osjeća, a to je sektor agrara.

Takođe, UPCG je dugo ukazivala na neophodnost hitnog rješavanja problema organizovanog plasmana voća i povrća, insistirajući da se konačno stavi u funkciju ranije izgrađeni Distributivni centar u Podgorici. To se nedavno i desilo. Distributivni centar je otvoren, ali u njemu još uvijek nije uspostavljen otkup i distribucija voća i povrća od domaćih proizvođača, što je i osnovna svrha ovog objekta. Stoga, uz navedeno, ostaje potreba da se u što skorije vrijeme Distributivni centar opremi adekvatnim rashladnim komorama i sortirnicama, a sve po modelu evropskih objekata ove vrste. Na taj način obezbijediće se da poljoprivrednici, kroz centar koji ispunjava osnovnu funkciju i ima adekvatnu tehnološku opremljenost, mogu očekivati i profitabilnu poljoprivrednu proizvodnju praćenu kvalitetnim mogućnostima za njen plasman.

C. ZAKLJUČNE NAPOMENE

1. Predmetni dokument je rezultat posvećenosti i odgovornog odnosa Unije poslodavaca (UPCG) koja, kao krovna, reprezentativna poslodavačka organizacija i ravnopravan partner u tripartitnom socijalnom dijalogu, predstavlja glas biznisa Crne Gore.
2. Ovo nije naručen, već sublimiran dokument nastao na osnovu poslovne prakse i iskazanih zahtjeva privrednih subjekata da se eliminišu biznis barijere i unaprijedi poslovni ambijent u Crnoj Gori.
3. Izazovi unapređenja zakonodavstva u procesu EU integracija Crne Gore bili su dodatni motiv da UPCG, ovim dokumentom, dodatno fokusira najbitnije probleme poslovanje najvećeg broja privrednih subjekata.
4. Cijeneći da ne treba zanemariti nedavna upozorenja grupe zemalja G-20 da nije isključena pojava nove globalne finansijske krize, UPCG smatra neophodnim pristupiti hitnom rješavanju nagomilanih problema u privredi.
5. Nerealno je očekivanje da samo postojanje Socijalnog savjeta na nivou Crne Gore, bez razvijene, funkcionalne i kvalitetne mreže za vođenje socijalnog dijaloga na lokalnom nivou, može dati zadovoljavajuće efekte.

Stanje socijalnog dijaloga na nacionalnom, a posebno na lokalnom nivou, nije na zadovoljavajućem nivou, iako njegovo funkcionisanje mora biti sastavni dio strategije ukupnih političkih i ekonomskih reformi koje vode kvalitetnim, očekivanim društvenim promjenama. Uspjeh u veoma složenom poslu izgradnje socijalnog dijaloga, kao i usaglašavanja i postizanja socijalnog konsenzusa, predstavlja pitanje zajedničke odgovornosti i interesa sva tri socijalna partnera – države, poslodavaca i sindikata.

UPCG ponovo potencira da ni kroz sam naziv Socijalnog savjeta nije prepoznata njegova prava uloga i smisao, te naglašava da ovo tijelo treba da nosi naziv “Ekonomski i socijalni savjet” – po uzoru na zemlje EU, a posebno njegov Ustavom i zakonom utvrđen okvir djelovanja.

6. Ekonomija realnog sektora, čiji su nosioci poslodavci, predstavlja svojevrsan “motor” koji može značajno da doprinese izlasku Crne Gore iz krize. Ona to ne može sama, bez dodatnih relaksirajućih mjera i u pogledu smanjenja poreza i doprinosa, ali i troškova finansiranja biznisa. Jasno je da navedeno zahtijeva zajedničko, strateško djelovanje države, nadležnih institucija na nacionalnom i lokalnom nivou i UPCG – zvaničnog reprezentativnog predstavnika poslodavaca.
7. Dužničko-povjerilački odnosi, izraženi kroz nelikvidnost velikog broja privrednih subjekata, jedan su od ključnih problema poslovanja privrednika u ovom trenutku. Zato UPCG cijeni da je potrebno što hitnije iznaći mjere za multilateralnu kompenzaciju, kako bi se „raščistila“ međusobna dugovanja i potraživanja i povećala likvidnost realnog sektora.
8. UPCG cijeni da „papimata“ ekonomija ne može biti osnov razvoja Crne Gore, već njen realni sektor. Zato UPCG preferira oslonac na sopstvene snage, uz korišćenje domaćih znanja, sa kooperativnim odnosima vodećih brendova, na granskom nivou, uz posebne mjere podrške razvoja novih malih i srednjih preduzeća iz realnog sektora.
9. Povećanje konkurentnosti je osnov razvoja Crne Gore, kao i smanjenja i eliminisanja deficita tekućeg računa plaćanja prema inostranstvu. U interesu ispunjenja tog cilja, neophodno je dalje raditi na eliminisanju nerealnih biznis barijera i stimulisanju izvoznih aktivnosti.
10. UPCG apostrofira korišćenje domaćih resursa, a posebno znanja koje je neophodno za kreiranje i unapređenje konkurentne prednosti, uvažavajući sve prirodne osobenosti Crne Gore. Za navedeno je potrebno izvršiti povezivanje više grana u odgovarajuće klastere koji će integralno zaokružiti domaću ponudu.
11. UPCG očekuje razumijevanje i snažniju podršku bankarskog sektora koji, budućim poslovnim politikama, treba da omogući poslodavcima stimulatívne, povoljne kreditne

aranžmane, uz niže kamatne stope i duži rok otplate – kako za postojeća preduzeća, tako i potencijalne privrednike.

12. UPCG podsjeća da su poslodavci ti koji mogu i treba da podnesu, ali i iznesu ekonomsku krizu i nastale posljedice, a time pomognu daljem razvoju crnogorske ekonomije. Međutim, oni to ne mogu sami. Zato UPCG pledira da kriza i proces oporavka ukupne ekonomije treba da budu „integralno zajednički“, a da međusobno razumijevanje svih činioca crnogorskog društva mora biti faktor kohezije u narednim koracima koji će pomoći rješavanju nastalih problema, te pomoći napretku Crne Gore i njenih građana.

13. UPCG će i u predstojećem periodu nastaviti sa svojom misijom snažnog zalaganja za unapređenje poslovnog ambijenta, za smanjenje biznis barijera i poboljšanje uslova poslovanja, za podršku preduzetništvu, zanatstvu, malim i srednjim preduzećima i njihovom unutrašnjem, regionalnom i međunarodnom povezivanju, za povećanje efikasnosti državnih službi i administracije, kao i za rješavanje brojnih ekonomskih i socijalnih izazova izazvanih ekonomskom krizom i nastalim posljedicama.

U tim procesima, UPCG će i dalje biti snažan socijalni partner i državi i sindikatu, ali i oštar kritičar svih anomalija i procesa koji crnogorske privrednike i ukupno društvo sputavaju ili usporavaju u izgradnji konkurentne privrede i uspješnom završetku procesa integracija Crne Gore u EU.

Upravni odbor UPCG

Predsjednik

Predrag Mitrović